

FAVQULODDA VAZIYATLAR VAZIRLIGINING FAVQULODDA VAZIYATLARDA HARAKAT QILISH VA BOSHQARISH MILLIY MARKAZI MANSABDOR SHAXSLARI FAOLIYATIDAGI MUAMMOLI MASALALARNI ANIQLASH VA TAHLIL QILISH MODELI

Jalilov Ahmadbek Ikromjon o'g'li

Andijon mashinasozlik instituti assistenti

<https://doi.org/10.5281/zenodo.7308421>

Annotatsiya. O'zbekiston respublikasi Favqulodda vaziyatlar vazirligida boshqaruvni tashkil etish vazifalari O'zbekiston respublikasi favqulodda vaziyatlarning oldini olish va bunday vaziyatlarda harakat qilish davlat tizimi (FVDT) yuklangan. FVDT quyi tizimlari va bo'g'inlarining ishlashini nazorat qilish, shuningdek, mavjud vakolatlar doirasida tezkor boshqaruvni amalga oshirish uchun FVDT ning kundalik boshqaruv organlari mavjud.

МОДЕЛЬ ВЫЯВЛЕНИЯ И АНАЛИЗА ПРОБЛЕМ В ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ДОЛЖНОСТНЫХ ЛИЦ НАЦИОНАЛЬНОГО ЦЕНТРА ДЕЙСТВИЙ И УПРАВЛЕНИЯ

Аннотация. В Министерстве по чрезвычайным ситуациям Республики Узбекистан на Государственную систему предупреждения чрезвычайных ситуаций и действий в таких ситуациях (ФВДТ) Республики Узбекистан возложены задачи по организации управления. Органы оперативного управления ФВДТ осуществляют контроль за работой подсистем и звеньев ФВДТ, а также осуществляют оперативное управление в пределах имеющихся полномочий.

Ключевые слова: Полномочия и средства в МЧС, Органы оперативного управления, Информационные системы, Паспорт безопасности.

MODEL FOR IDENTIFICATION AND ANALYSIS OF PROBLEMS IN THE ACTIVITIES OF OFFICIALS OF THE NATIONAL ACTION AND MANAGEMENT CENTER

Abstract. In the Ministry of Emergency Situations of the Republic of Uzbekistan, the State System for the Prevention of Emergency Situations and Actions in Such Situations (FVDT) of the Republic of Uzbekistan is entrusted with the tasks of organizing management. The operational management bodies of the PVDT exercise control over the work of subsystems and links of the PVDT, and also carry out operational management within the limits of their authority.

Keywords: Powers and means in the Ministry of Emergency Situations, Bodies of operational management, Information systems, Safety data sheet.

KIRISH

Kundalik boshqaruv faoliyatida qabul qilinadigan qarorlarning sifati va samaradorligiga oid bo'lgan bir qator muammolar mavjud bo'lib, ular favqulodda vaziyatlarning oqibatlarini bartaraf etish ishlariga salbiy ta'sir ko'rsatadi, qo'shimcha moddiy xarajatlarga va oldindan aytib bo'lmaydigan oqibatlarga olib kelishi mumkin.

TADQIQOT MATERIALLARI VA METODOLOGIYASI

Favqulodda vaziyatlarni (FV) prognozlash va tugatish, kuch va vositalar tarkibini (KV) hisoblash, tabiiy va texnogen xususiyatli favqulodda vaziyatlardan jabrlanganlarga o'z vaqtida va sifatli yordam ko'rsatishga boshqaruv faoliyatini samarali tashkil etish orqali erishiladi.

Ehtimollar nazariyasi va matematik statistika, qarorlar nazariyasi, tizimli tahlil usullari, parchalanish, bilim muhandisligi, samaradorlik nazariyasi, tashkiliy-texnik tizimlarda boshqaruv nazariyasiga asoslanadi.

TADQIQOT NATIJALARI

1. Ishlab chiqarish va noaniq mantiqiy modellarga asoslangan inqirozli vaziyatlarda boshqaruv qarorlarini qabul qiluvchi mansabdor shaxslarni axborot-tahliliy qo'llab-quvvatlashdan foydalangan holda O'zbekiston respublikasi Favqulodda vaziyatlar vazirligining kundalik boshqaruv tizimining rasmiylashtirilgan modeli, shu jumladan elementlar sifatida: FVHQ va BMM mansabdor shaxslari faoliyatidagi muammoli masalalarni aniqlash va tahlil qilish, FVHQ VA BMM mansabdor shaxslarining axborot ehtiyojlarini tahlil qilish modeli, FVHQ VA BMM mansabdor shaxslarini axborot-tahliliy qo'llab-quvvatlash bo'yicha vazifalar ro'yxatini aniqlash jarayonining tahliliy modeli, axborot-tahliliy kontseptual modeli. FVHQ VA BMM mansabdor shaxslarini qo'llab-quvvatlash tizimi, bilimlarni ifodalash uchun oqilona modelni tanlash jarayonining birlashtirilgan modeli, inqirozli vaziyatlarda boshqaruv qarorlarini qabul qiluvchi mansabdor shaxslarni axborot-tahliliy qo'llab-quvvatlashning ishlab chiqarish va noaniq modeli; markazlashmagan boshqaruv tuzilmasi bilan favqulodda vaziyatlarga javob berish uchun qaror qabul qilish modeli.
2. FVHQ VA BMM mansabdor shaxslari faoliyati samaradorligini oshirishni ta'minlovchi ishlab chiqarish va noaniq modellar asosida inqirozli vaziyatlarda boshqaruv qarorlarini qabul qiluvchi mansabdor shaxslarni axborot-tahliliy qo'llab-quvvatlash algoritmlari.

Olingan natijalar tahlillardan kelib chiqib, kechki qovundan yuqori hosil olishda va qo'llanilayotgan mineral o'g'itlar samaradorligini oshirishda gektariga N125P100K50 kg me'yorda qollash maqsadga muvofiqdir.

O'zbekiston respublikasi Favqulodda vaziyatlar vazirligida kuchlar va vositalarni samarali boshqarish uchun Tang vaziyatlarda boshqarish markazlari (FVHQ va BMM) tashkil etilgan [1]. FVHQ va BMM avtomatlashtirilgan axborot-boshqaruv tizimi (AABT) doirasida faoliyat olib boradi, aholini va hududlarni kundalik boshqaruv organlari darajasida himoya qilish sohasida statistik va rejali ma'lumotlar bazalarini (MB) saqlash ishlarini olib boradi (1-rasm). Kundalik boshqaruv organlari favqulodda vaziyatlarning oldini olish va ularni bartaraf etish, yong'in xavfsizligi va suv havzalarida odamlarning xavfsizligini ta'minlashda hududlarning o'ziga xos xususiyatlarini hisobga olgan holda boshqaruv tizimining samarali ishlashini ta'minlash bo'yicha kompleks chora-tadbirlarni amalga oshiradilar.

FVDTning axborot-boshqaruv tuzilmasi quyidagilarni o'z ichiga oladi:

FVVning Favqulodda vaziyatlarda harakat qilish va boshqarish milliy markazi;

FVDT hududiy va funksional quyi tizimlarining axborot-tahlil markazlari;

atrof tabiiy muhit va xavf darajasi yuqori bo'lgan obyektlar holatini kuzatish va nazorat qilish organlarining axborot markazlari;

turg'un (statsionar) boshqaruv punktlari;

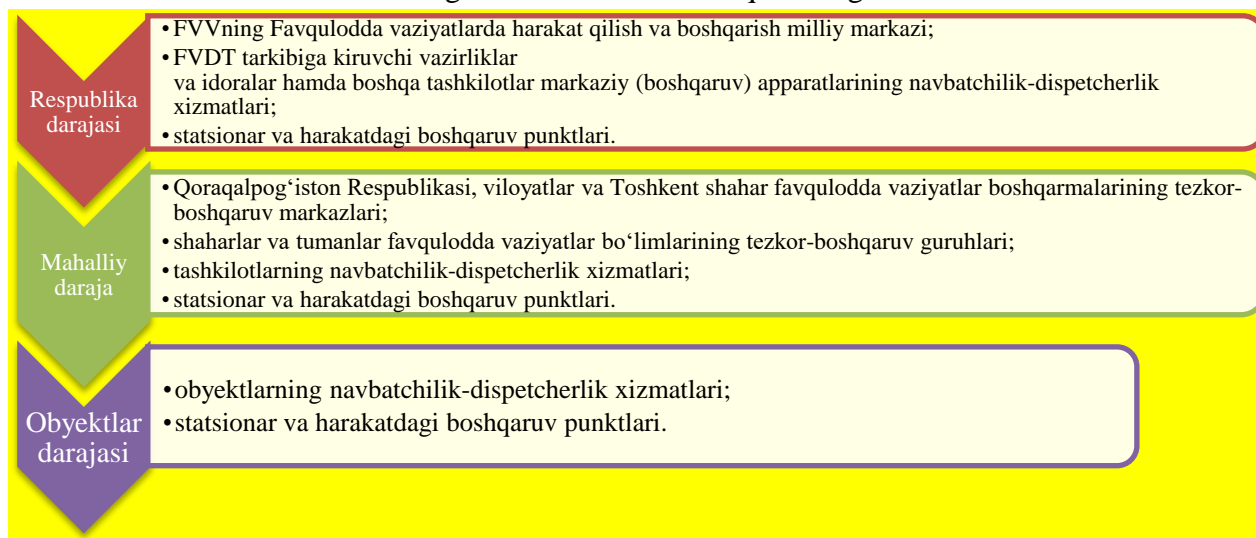
Favqulodda vaziyatlarni bartaraf etish kuch-vositalarini boshqarishning harakatdagi punktlari;

FVDTning hududiy va funksional quyi tizimlarining navbatchilik-dispatcherlik xizmatlari;

Aloqa va axborot uzatish vositalari, shu jumladan, boshqarish va axborot bilan ta'minlashning avtomatlashtirilgan tizimi.

1-rasm .

FVDTning kundalik tezkor-boshqaruv organlari

Axborot tizimlari sohasidagi zamonaviy yutuqlar insonni muammolarni o'z vaqtida, sifatli hal qilishga imkon beradi, ayni paytda ulardan foydalanish xarajatlarining minimal ekanligi ham [2]. Bu, ayniqsa, inson hayoti sohalarida muhim ahamiyat kasb etadi, bu yerda fuqarolarning hayoti va sog'ligi hal qilinayotgan vazifalar va qarorlarning sifati va tezkorligiga bog'liq.

Abramov A.P. Rossiya Favqulodda vaziyatlar vazirligi faoliyatiga intellektual qo'llab-quvvatlash tizimlarini joriy etish masalalarini ko'rib chiqdi. "Yong'inlarni o'chirishda boshqaruv qarorlarini qo'llab-quvvatlash uchun modellarni ishlab chiqish holatlarga asoslangan yondashuv asosida"[3]. Tadqiqotning asosiy maqsadi favqulodda vaziyatlarda keyingi foydalanish uchun jangovar tajribani to'plash imkonini beradigan ishlab chiqilgan modellar va algoritmlar asosida boshqaruv qarorlarining samaradorligini oshirishdan iborat. Shu bilan birga, axborot-tahliliy qo'llab-quvvatlash vositalaridan foydalangan holda hal etilishi lozim bo'lgan vazifalarni izlash jarayoniga yetarlicha e'tibor berilmayapdi, ma'lumotlarni taqdim etishning oqilona modelini aniqlash va keyinchalik ma'lumotlar bazasida saqlashning mumkin bo'lgan usullari taqdim etilmaydi, olingan modellar va algoritmlarni dasturiy jihatdan amalga oshirish amalga oshirilmadi. A.P.Abramovning ishida yong'inni o'chirish bo'yicha rahbarlarni (YoO'R) qo'llab-quvvatlash uchun natijalarga erishildi. Taqdim etilgan dissertatsiya Rossiya Favqulodda vaziyatlar vazirligining Favqulodda vaziyatlarda harakat qilish va boshqarish milliy markazi mansabdor shaxslarini axborot-tahliliy qo'llab-quvvatlashga bag'ishlangan bo'lib, ularning faoliyati YoO'Rga yuklangan vazifalardan tubdan farq qiladi.

Xavfsizlik pasportini ishlab chiqishda intellektual qo'llab-quvvatlash vositalaridan foydalanish Enikeeva.K.R. tomonidan "Sanoat obyektlarining xavfsizlik pasportlarini ishlab chiqishda qaror qabul qilishda intellektual axborotni qo'llab-quvvatlash"[4]. Ishdan ko'zlangan maqsad xavfsizlik ma'lumotlar varaqlarini yaratish jarayonining samaradorligini oshirish uchun xavfli ishlab chiqarish obyektlarining xavfini tahlil qilishda qarorlar qabul qilish uchun intellektual axborotni qo'llab-quvvatlashni ishlab chiqish edi. Ishda xavfsizlik pasportini ishlab chiqishda bilimlarni taqdim etish uchun mahsulot modelini qo'llashga asoslangan yondashuv

taklif etiladi. Tegishli ma'lumotlar bazasini shakllantirish, ishlab chiqilayotgan tizimning morfologik tahlili masalalari ko'rib chiqilmagan. Dissertatsiya tadqiqotida Enikeeva K.R. shuningdek, olingan natijalarni Rossiya FVV mansabdor shaxslari faoliyati bilan birlashtirish masalalarini hal qilmaydi. Taqdim etilgan dissertatsiyada xavfsizlik pasportlarini ishlab chiqishda bilimlarni taqdim etishning asosiy modelini qo'llash masalalari ko'rib chiqiladi, ishlab chiqilayotgan tizimning morfologik tahlili o'tkaziladi va bilimlarni rasmiylashtirish bilan bog'liq masalalarni baholash imkonini beradigan jarayonga yo'naltirilgan bilim xaritasi taqdim etiladi. Olingan natijalar xavfli ishlab chiqarish obyektlarining xavf-xatarlarini tahlil qilish masalalari bilan bevosita bog'liq bo'lgan Rossiya Favqulodda vaziyatlar vazirligining Favqulodda vaziyatlarda harakat qilish va boshqarish milliy markazining mansabdor shaxslari faoliyatida qo'llaniladi.

“Sanoat korxonasida favqulodda vaziyatlarning oldini olish va bartaraf etish bo'yicha intellektual tizim uchun bilim bazalarini shakllantirish” nomli dissertatsiya ishida Vilchik S.I. tomonidan faktlar va qoidalar asoslarini shakllantirish bilan bog'liq masalalar ko'rib chiqildi [5]. Ishning maqsadi favqulodda vaziyatlarni bartaraf etish bilan bog'liq tegishli tizim uchun bilimlarni olish, tizimlashtirish va rasmiylashtirish edi. Vilchik S. I. ning tadqiqotlaridan farqli o'laroq, taqdim etilgan dissertatsiyada favqulodda vaziyatlar vazirligining kundalik boshqaruv organlari uchun bilimlarni taqdim etishning oqilona modelini tanlash masalasi ishlab chiqilgan va bu jarayonni avtomatlashtirish amalga oshirilgan.

P.M. Evgrafovning "ijtimoiy boshqaruv tizimlarida intellektual qo'llab-quvvatlash algoritmlarini ishlab chiqish (GPP misolida)" ishida mavjud intellektual qo'llab-quvvatlash algoritmlarining samaradorligini oshirish masalalari muhokama qilindi va yangi qarorlarni sintez qilish, ilgari qabul qilingan qarorlarni tahlil qilish va qaror qabul qilishni o'rganish bo'yicha qarorlarni intellektual qo'llab-quvvatlash algoritmlari ishlab chiqildi [6]. Taqdim etilgan dissertatsiya Favqulodda vaziyatlar vazirligining mansabdor shaxslarini axborot-tahliliy qo'llab-quvvatlash tizimini ishlab chiqish va axborotni taqdim etishning oqilona modelini aniqlash uchun algoritmlarni ishlab chiqdi, bu tizimni loyihalash va ishlab chiqish jarayonlarini avtomatlashtirishga imkon berdi.

Taklif etilayotgan metodologiyaga asosan FVHQ va BMM mansabdor shaxslari tomonidan xizmat vazifalarini bajarish sifat ko'rsatkichlarini aniqlash uchun xususiyatlar daraxtining 3-darajali 3 ta kichik xususiyati tanlab olinadi (10-rasm). Sifat ko'rsatkichlari va 3-darajali kichik xususiyatlarning mohiyati 4-jadvalda keltirilgan.

3-darajali kichik xususiyatlar uchun FVHQ va BMM tizimining ishlash ko'rsatkichlari

Xususiyat	Xususiyat mohiyati	Sifat ko'rsatkichi
O'z vaqtida	FVHQ va BMM mansabdor shaxslari tomonidan normativ hujjatlarga muvofiq o'z funksional vazifalarini bajarishi	Vaqt t vazifani bajarish, sifat ko'rsatkichining maqbul qiymatidan oshmaydi
Quvvat	Bir smenada mansabdor shaxs bajarishi mumkin bo'lgan maksimal vazifalar soni	Smenada mansabdor shaxs tomonidan bajariladigan vazifalarning maksimal soni
Unumdorlik	Bir smenada mansabdor shaxs	Smenada mansabdor shaxs

	tomonidan bajariladigan vazifalar hajmi	tomonidan bajarilgan vazifalar soni
--	---	-------------------------------------

FVHQ va BMM tizimining tanlangan sifat ko'rsatkichlari mavjud va talab qilinadigan qiymatlari o'rtasidagi nomuvofiqlikni belgilash muammoning mavjudligini aniqlash imkonini beradi [83].

FVHQ va BMM organlarining faoliyati keng ko'lamli va ko'p qirrali jarayondir. Favqulodda vaziyatlar vazirligining Favqulodda vaziyatlarda harakat qilish va boshqarish milliy markazining bo'linmalarida, har qanday murakkab tizimda bo'lgani kabi, muammolar mavjud va bu muammolar o'z navbatida tizimning yaxshi ishlashiga ta'sir qiladi. Bugungi kunga kelib, FVHQ va BMM mansabdor shaxslari faoliyatida muammoli masalalar FVHQ va BMM bo'linmasining muayyan mansabdor shaxsining tajribasidan kelib chiqqan holda intuitiv darajada shakllantirilmoqda. Favqulodda vaziyatlar vazirligining mansabdor shaxslari faoliyatida muammoli masalalarni intuitiv darajada aniqlash, tizimni tahlil qilish texnologiyasidan foydalanish, kelib chiqishning tegishli sabablari va muammolarning mavjudligidan kelib chiqadigan oqibatlari (5-jadval). Muammoni bunday aniqlash quyidagi kamchiliklarni shakllantirishga imkon beradi:

- muammo masalalarining asossizligi;
- bo'limga xos bo'lgan dolzarb muammo, sezilmasligi mumkin;
- Favqulodda vaziyatlar vazirligining Favqulodda vaziyatlarda harakat qilish va boshqarish milliy markazi bo'linmalari faoliyati va mansabdor shaxslarning ishining yaxlit manzarasini to'liq baholay olmaslik;
- bo'lim mansabdor shaxslarining yuqori malakali darajasiga bo'lgan ehtiyoj va boshqalar.

5-jadval

Turli darajadagi FVHQ va BMM faoliyatidagi mumkin bo'lgan muammolar, sabablari va oqibatlari muammolar mavjudligi [7].

<p>Muammolar</p> <ul style="list-style-type: none"> - FVHQ va BMM mansabdor shaxslari tomonidan funktsional majburiyatlarni bajarish qoidalarini buzish; - hisobot hujjatlarini bajarish sifatini pasaytirish; - aloqa va videokonferensaloqa faoliyatining ishonchligini kamaytirish; - hisobot hujjatlarining to'liqligi xususiyatlarining buzilishi; - hodisa haqidagi ma'lumotlarni buzish; - hodisa haqidagi ma'lumotlarni noto'g'ri baholash va boshqalar
<p>Sabablari</p> <p><i>tashkiliy sabablar:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - (boshlang'ich) mutaxassislarni tayyorlash darajasining yetarli emasligi; - birlik joylashgan hududga qarab axborot va ishlatiladigan matematik ta'minotning muvofiq emasligi; - favqulodda vaziyatlar to'g'risidagi axborotning yolg'onligi va nomuvofiqligi; <p><i>2) funktsional sabablar:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - Favqulodda vaziyatlar vazirligining Favqulodda vaziyatlarda harakat qilish va boshqarish milliy markazining turli darajadagi mansabdor shaxslari tomonidan amalga oshiriladigan

muntazam ishlar;

- ularning bajarilishi uchun belgilangan cheklangan vaqt davomida bajariladigan ishlarning katta ro'yxati;

- katta hajmdagi tahliliy ishlar;

- rasmiy va mazmunli o'zgarishlarning sezilarli miqdori;

3) *qo'llab-quvvatlovchi sabablar:*

- dasturiy ta'minot sohasida zamonaviy yutuqlardan yetarlicha foydalanilmaganligi;

- moliyaviy ta'minotni kamaytirish (iqtisodiy inqiroz sharoitida);

- kadrlar ta'minotini qisqartirish (Favqulodda vaziyatlar vazirligida xodimlarni optimallashtirish sharoitida);

- intellektual dasturiy ta'minotdan foydalanishning kichik ulushi;

4) *boshqa sabablar:*

- boshqaruv jarayonlarini avtomatlashtirishning yetarli darajada emasligi;

- bilimlarni o'zlashtirish, to'plash va taqdim etishda avtomatlashtirishning yo'qligi

Natijalar

- jabrlanganlarga o'z vaqtida yordam berish;

- moddiy zararining oshishi;

- o'lganlar va jarohatlanganlar sonining ko'payishi;

- favqulodda vaziyat joyiga kelgan bo'linmalarining uyushmagan harakatlari;

- qaror qabul qiluvchi tomonidan noto'g'ri qaror qabul qilish;

- kuch va vositalarning optimal hisoblanmasligi;

- yong'inga qarshi moddalar va boshqa resurslarning optimal bo'lmagan xarajatlari

Mansabdor shaxslarning faoliyatida muammoli masalalarni aniqlash va tahlil qilish masalalari juda muhimdir. Albatta, favqulodda vaziyatlar vazirligining bo'linmalari faoliyatiga xos bo'lgan barcha me'zonlarga ta'sir qilmaydigan mansabdor shaxslarning faoliyatini baholash usullari mavjud. Ayni paytda, Favqulodda vaziyatlar vazirligining faoliyatida muammoli masalalarni aniqlash va tahlil qilish masalasi va umuman, faoliyatni baholash jarayoniga yetarlicha e'tibor berilmaydi. Bugungi kunda Favqulodda vaziyatlar vazirligining mansabdor shaxslari faoliyatini baholashni avtomatlashtirish bilan bog'liq masalalar faqat ko'rib chiqish va muhokama qilish bosqichida bo'lib, kelgusida tahlil va ishlab chiqishga muhtoj. Favqulodda vaziyatlar vazirligi Favqulodda vaziyatlarda harakat qilish va boshqarish milliy markazi mansabdor shaxslari faoliyatini baholashni avtomatlashtirish muammoli masalalarni aniqlash va tahlil qilish va qo'shimcha mansabdor shaxslarni jalb qilmasdan olingan natijalarni qayd etish imkonini beradi, bu FVV xodimlarini optimallashtirishda zarur omil hisoblanadi.

Muammolarning mavjudligi oqibatlarini tahlil qilish (5-jadval) Favqulodda vaziyatlar vazirligining Favqulodda vaziyatlarda harakat qilish va boshqarish milliy markazi mansabdor shaxslari faoliyatiga muammoli masalalarni aniqlash va tahlil qilishning avtomatlashtirilgan texnikasini joriy etishning maqsadga muvofiqligini ko'rsatadi [7].

FVHQ va BMM mansabdor shaxslari faoliyatida tahlil modelini qo'llash va muammoli masalalarni aniqlash bo'yicha yuqorida aytib o'tilgan takliflarni tahlil qilib, Favqulodda vaziyatlar vazirligi Favqulodda vaziyatlar vazirligining bo'linmalari faoliyatini samarali baholash uchun vazirlikning mansabdor shaxslari faoliyatida muammoli masalalarni aniqlash va tahlil qilish modeli quyidagi asosiy bosqichlarni o'z ichiga olishi kerak:

1. tekshiriladigan mansabdor shaxsni tanlash;
2. mansabdor shaxsga yuklatilgan vazifalarni tahlil qilish;
3. baholash amalga oshiriladigan vazifani tanlash;
4. baholash olib boriladigan xususiyatni tanlash;
5. baholash amalga oshiriladigan k'rsatkichni tanlash;
6. ma'lumotlar bazasiga so'rovlarni shakllantirish;
7. olingan ma'lumotlarni tahlil qilish;
8. natijalarni FVHQ va BMM rahbariyatiga taqdim etish.

Muammoli masalalarni aniqlash bilan bir qatorda, tahlil masalasi ham dolzarb bo'lib qolmoqda. Buning uchun sifat ko'rsatkichlarining o'rtacha qiymatini topish va tegishli og'ishlarni hisoblashni (12-rasm) va tegishli grafiklarni qurishni (13-rasm) tashkil qilish kerak. Tahlil natijalarini Microsoft Office Excel muharriri yordamida jadval ko'rinishida yozish taklif etiladi

Muammoli masalalarni tahlil qilish quyidagi ma'lumotlarni olish imkonini beradi:

- muammoning mavjudligini vizual tasdiqlash;
- muammoni rivojlantirish tendensiyasi;
- muammoning davomiyligi;
- mavjud qiymatlarning talab qilinadigan qiymatlardan og'ish kattaligi;
- mavjud qiymatlarning o'rtacha qiymatdan og'ish kattaligi;
- sifat ko'rsatkichining mavjud qiymatining chiziqli yaqinlashuvi;
- siljishlar bo'yicha o'rtacha va talab qilinadigan qiymatdan chetlanish darajalari;
- sifat ko'rsatkichining o'rtacha qiymatining talab qilinadigan qiymatga bog'liqligi.

Taklif etilgan modelni amaliy qo'llash rasmiy ARM-5 (hududlar pasportlari bo'yicha tezkor ma'lumotlarni tahlil qilish va tayyorlash bo'yicha mutaxassis) misolida amalga oshirildi (8-jadval, 9-jadval). "o'z vaqtidalik" va "ishlash" xususiyatlari baholandi (10-rasm, 4-jadval). "Quvvat" xususiyati hisobga olinmagan, chunki u "ishlash" xususiyatiga bevosita bog'liq. Metodologiyani qo'llash natijalariga ko'ra quyidagi xulosalar chiqarildi:

1. *Vaqt xususiyati*. "Hujjatning bajarilish vaqti" indeksining mavjud o'rtacha qiymatining talab qilinadigan qiymatidan chetga chiqish qiymati ___ min. (yoki ___%).

2. *Ishlash xususiyati*. Indikatorning talab qilinadigan qiymatidan "vaqt birligiga sarflangan hujjatlar soni" indeksining mavjud o'rtacha qiymatini rad etish qiymati ___ ta hujjat (yoki ___%) ga teng.

MUHOKAMA

Axborot tizimlari sohasidagi zamonaviy yutuqlar insonni muammolarni o'z vaqtida, sifatli hal qilishga imkon beradi, ayni paytda ulardan foydalanish xarajatlarining minimal ekanligi ham [2]. Bu, ayniqsa, inson hayoti sohalarida muhim ahamiyat kasb etadi, bu yerda fuqarolarning hayoti va sog'ligi hal qilinayotgan vazifalar va qarorlarning sifati va tezkorligiga bog'liq.

Abramov A.P. Rossiya Favqulodda vaziyatlar vazirligi faoliyatiga intellektual qo'llab-quvvatlash tizimlarini joriy etish masalalarini ko'rib chiqdi. "Yong'inlarni o'chirishda boshqaruv qarorlarini qo'llab-quvvatlash uchun modellarni ishlab chiqish holatlarga asoslangan yondashuv asosida"[3]. Tadqiqotning asosiy maqsadi favqulodda vaziyatlarda keyingi foydalanish uchun jangovar tajribani to'plash imkonini beradigan ishlab chiqilgan modellar va algoritmlar asosida boshqaruv qarorlarining samaradorligini oshirishdan iborat. Shu bilan birga,

axborot-tahliliy qo'llab-quvvatlash vositalaridan foydalangan holda hal etilishi lozim bo'lgan vazifalarni izlash jarayoniga yetarlicha e'tibor berilmayapdi, ma'lumotlarni taqdim etishning oqilona modelini aniqlash va keyinchalik ma'lumotlar bazasida saqlashning mumkin bo'lgan usullari taqdim etilmaydi, olingan modellar va algoritmlarni dasturiy jihatdan amalga oshirish amalga oshirilmadi. A.P.Abramovning ishida yong'inni o'chirish bo'yicha rahbarlarni (YoO'R) qo'llab-quvvatlash uchun natijalarga erishildi. Taqdim etilgan dissertatsiya Rossiya Favqulodda vaziyatlar vazirligining Favqulodda vaziyatlarda harakat qilish va boshqarish milliy markazi mansabdor shaxslarini axborot-tahliliy qo'llab-quvvatlashga bag'ishlangan bo'lib, ularning faoliyati YoO'Rga yuklangan vazifalardan tubdan farq qiladi.

Xavfsizlik pasportini ishlab chiqishda intellektual qo'llab-quvvatlash vositalaridan foydalanish Enikeeva.K.R. tomonidan "Sanoat obyektlarining xavfsizlik pasportlarini ishlab chiqishda qaror qabul qilishda intellektual axborotni qo'llab-quvvatlash"[4]. Ishdan ko'zlangan maqsad xavfsizlik ma'lumotlar varaqlarini yaratish jarayonining samaradorligini oshirish uchun xavfli ishlab chiqarish obyektlarining xavfini tahlil qilishda qarorlar qabul qilish uchun intellektual axborotni qo'llab-quvvatlashni ishlab chiqish edi. Ishda xavfsizlik pasportini ishlab chiqishda bilimlarni taqdim etish uchun mahsulot modelini qo'llashga asoslangan yondashuv taklif etiladi. Tegishli ma'lumotlar bazasini shakllantirish, ishlab chiqilayotgan tizimning morfologik tahlili masalalari ko'rib chiqilmagan. Dissertatsiya tadqiqotida Enikeeva K.R. shuningdek, olingan natijalarni Rossiya FVV mansabdor shaxslari faoliyati bilan birlashtirish masalalarini hal qilmaydi. Taqdim etilgan dissertatsiyada xavfsizlik pasportlarini ishlab chiqishda bilimlarni taqdim etishning asosiy modelini qo'llash masalalari ko'rib chiqiladi, ishlab chiqilayotgan tizimning morfologik tahlili o'tkaziladi va bilimlarni rasmiylashtirish bilan bog'liq masalalarni baholash imkonini beradigan jarayonga yo'naltirilgan bilim xaritasi taqdim etiladi. Olingan natijalar xavfli ishlab chiqarish obyektlarining xavf-xatarlarini tahlil qilish masalalari bilan bevosita bog'liq bo'lgan Rossiya Favqulodda vaziyatlar vazirligining Favqulodda vaziyatlarda harakat qilish va boshqarish milliy markazining mansabdor shaxslari faoliyatida qo'llaniladi.

"Sanoat korxonasida favqulodda vaziyatlarning oldini olish va bartaraf etish bo'yicha intellektual tizim uchun bilim bazalarini shakllantirish" nomli dissertatsiya ishida Vilchik S.I. tomonidan faktlar va qoidalar asoslarini shakllantirish bilan bog'liq masalalar ko'rib chiqildi [5]. Ishning maqsadi favqulodda vaziyatlarni bartaraf etish bilan bog'liq tegishli tizim uchun bilimlarni olish, tizimlashtirish va rasmiylashtirish edi. Vilchik S. I. ning tadqiqotlaridan farqli o'laroq, taqdim etilgan dissertatsiyada favqulodda vaziyatlar vazirligining kundalik boshqaruv organlari uchun bilimlarni taqdim etishning oqilona modelini tanlash masalasi ishlab chiqilgan va bu jarayonni avtomatlashtirish amalga oshirilgan.

P.M. Evgrafovning "ijtimoiy boshqaruv tizimlarida intellektual qo'llab-quvvatlash algoritmlarini ishlab chiqish (GPP misolida)" ishida mavjud intellektual qo'llab-quvvatlash algoritmlarining samaradorligini oshirish masalalari muhokama qilindi va yangi qarorlarni sintez qilish, ilgari qabul qilingan qarorlarni tahlil qilish va qaror qabul qilishni o'rganish bo'yicha qarorlarni intellektual qo'llab-quvvatlash algoritmlari ishlab chiqildi [6]. Taqdim etilgan dissertatsiya Favqulodda vaziyatlar vazirligining mansabdor shaxslarini axborot-tahliliy qo'llab-quvvatlash tizimini ishlab chiqish va axborotni taqdim etishning oqilona modelini aniqlash uchun algoritmlarni ishlab chiqdi, bu tizimni loyihalash va ishlab chiqish jarayonlarini avtomatlashtirishga imkon berdi.

XULOSA

Olib borilgan izlanishlar natijasida quyidagicha xulosa qilish mumkin: aniqlangan xususiyatlardagi og'ishlar salbiy oqibatlariga olib keladi, shuning uchun sabablarga ta'sir qiluvchi sifat ko'rsatkichlarining mavjud va talab qilinadigan qiymatlari o'rtasidagi nomuvofiqliklarni bartaraf etish kerak, xususan: mansabdor shaxslarning muntazam ishi, qabul qilingan qarorlarning asosliliigi muammolari, avtomatlashtirish va dasturlash asoslarini biladigan mansabdor shaxslarning yetishmasligi.

Favqulodda vaziyatlarda harakat qilish va boshqarish milliy markazi mansabdor shaxslari faoliyati samaradorligini oshirishning maqsadli mezoni funksiyasi "Vaqt" va "Mahsuldorlik" (1) xususiyatlariga mos keladigan ko'rsatkichlarni o'zgartirishni nazarda tutadi. Samaradorlikni oshirishga "ishlab chiqilgan hujjatlar soni" (bajarish vaqti kamaygan holda) va "vazifalarni bajarish vaqti" (qaror sifatini oshirish bilan) ko'rsatkichini kamaytirish orqali erishiladi.

REFERENCES

1. Постановление Правительства Российской Федерации от 30.12. 2003 № 794 «О единой государственной системе предупреждения и ликвидации чрезвычайных ситуаций».
2. Остудин, Н.В. Интеллектуальная поддержка оперативно-служебной деятельности должностных лиц подразделений МЧС России / В.И. Антюхов, А.Ю. Ярошенко, Н.В. Остудин // VI Международная научно-практической конференции «Сервис безопасности в России: опыт, проблемы, перспективы. Вопросы обеспечения комплексной безопасности деятельности в Арктическом регионе». – Санкт-Петербург, 2014 – С. 57.
3. Абрамов, А.П. Разработка моделей поддержки управленческих решений при тушении пожаров на основе прецедентного подхода: дис. канд.техн.наук: / Абрамов Антон Павлович. – М.: 2004. – 251 с.
4. Еникеева, К.Р. Интеллектуальная информационная поддержка принятия решений в процессе разработки паспортов безопасности промышленных объектов: дис. ...канд.техн.наук:/ Еникеева Карина Рафаэлевна. – Уфа: 2008. – 120 с.
5. Вильчик, С.И. Формирование баз знаний для интеллектуальной системы по предупреждению и ликвидации ЧС на промышленном предприятии: дис. канд.техн.наук:/ Вильчик Сергей Иванович. – Красноярск: 2003. – 140 с.
6. Евграфов, П.М. Разработка алгоритмов интеллектуальной поддержки в системах социального управления (на примере ГПС) : дис. ...канд.техн.наук:/ Евграфов Павел Михайлович. – М.: 2003. – 222 с.
7. Остудин, Н.В. Методика выявления и анализа проблемных вопросов в деятельности должностных лиц ЦУКС МЧС России / В.И. Антюхов, Н.В. Остудин // Научно-аналитический журнал «Вестник Санкт-Петербургского университета ГПС МЧС России». – 2016. - №1 С. 97-106.